

Nechutová, Jana

[Kyas, Vladimír. První český překlad Bible]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1972, vol. 21, iss. E17, pp. 171-172

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109477>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

vedla diplomatika. Důležité místo v jeho práci zaujímají otázky kulturních i jiných vztahů německo-slovanských, zejména německo-českých, což je nepochybně dáno i jeho životními osudy, které ho ve dvacátých letech přivedly k působení v Praze; dodnes udržuje styky s řadou československých odborníků. V naší historii ho kromě doby Karla IV. (kritické komentované vydání václavské legendy Karlovy, překlad této legendy a životopisu Karla IV. do němčiny, stylistická práce o zakládaci listině Karlovy university aj.) zajímají i další epochy a problémy: do němčiny přeložil Balčárkovu práci o premonstrátském klášteře v Doksanech a Velkou Didaktiku Komenského, publikoval články o husitství a o době pobělohorské, o dějinách českého židovstva, recenzuje průběžně československou mediivistickou produkci.

Je tedy jen logické, že většina článků Blaschkova sborníku se týká, jak uvidíme, slovansko-německé kulturní vzájemnosti a že mnozí z autorů jsou Blaschkovi čeští kolegové. Téměř všechny studie publikace jsou z oblasti středověké literatury (i článek „Über die Auswahl der Versformen in Statius' Silven“ krakovského klasického filologa M. Brožka, který je rovněž autorem úvodních oslavných veršů; souvisí se vztahem vývoje básnického výrazu v tzv. stříbrné latině k pozdějším, středověkým formám). Našeho mediivistu budou snad zajímat nejvíce ty příspěvky, které navazují na Blaschkovy zájmy o československé dějiny. Po stopách jeho prací o době Karla IV. se snaží jít především O. Králík pokusem o datování václavské legendy „Ut annuncietur II“ a O. Odložilík studii „The Terezo Dream of Charles IV“. Na jubilentovo bádání o rozsáhlé problematice, týkající se skladby „Ackermann aus Böhmen“, naráží jednak hned první ze zařazených příspěvků, článek F. H. Bäuml (Los Angeles) o často probíraných otázkách tradičnosti, původnosti a pojetí básnictví v Ackermannovi, a v publikaci hned za ním následující studie F. M. Bartoše, hledající ve smyslu česko-německých kulturních styků ve středověku tvůrce tzv. bible Rotlewovy, německého překladu bible, zachovaného především v tzv. bibli Václava IV., v Janovi z Teplé, autorovi Ackermanna. Českému středověku je posléze věnován příspěvek B. Ryby, rekonstruujiící podle strahovského rukopisu ze 16. století nápisy, které kdysi zdobily zdi Staroměstské radnice v Praze.

Dále se ve sborníku setkáme s příspěvky, které reprezentují bádání v nejdůležitějších odvětvích světové mediivistiky: o zvficím eposu (řřipomeňme Blaschkovu studii o Walthariov) píše K. Langosch, o číselné symbolice K. Manitius, k problematice středověké stylistiky přispívá M. Plezia, lexikologický ráz má stař O. Prinze, L. Winniczuková věnuje pozornost jezuitskému dramatu a zejména otázce, jakou úlohu v jeho vývoji sehrál návrat k Plautovi a Terentiovi; antickou tradici ve středověké literatuře se zabývá rovněž J. Schneider („Zum Wandel des Androkles-Motivs in der mittellateinischen Fabel- und Erzähl-literatur“). Byzantologicky jsou posléze zaměřeny studie D. Freydanka, J. Irmschera a E. Wintera, slovanským zájmům Blaschkovým odpovídá referát o středověkých slovinských knihovnách z pera ljubljanské badatelky W. Pivecové. Publikaci uzavírá W. Zöllnerem sestavená bibliografie děl A. Blaschy z let 1962 až 1968, která nazazuje na soupis, pořízený (do r. 1962) k Blaschkovým sedmdesátinám a publikovaný r. 1962 ve společensko-jazykové řadě časopisu University Martina Luthera v Halle.

Pofadatelům se zdařilo dát sborníku jednotný charakter výběrem stař i přispěvatelů a kniha je proto opravdu pěkným slavnostním darem jak vnější výpravou, tak svým obsahem, který odpovídá jubilentovým pracovním zájmům i jeho přátelským a odborným stykům s badateli z celého světa.

Jana Nechutová

Vladimír Kyas, První český překlad bible; Rozpravy ČSAV, řada spol. věd. r. 81, seř. 1; Praha, Academia, 1971. Stran 75.

Práce, jež se již dlouho ohlašovala řadou autorových článků o počátcích české bible, před námi nyní leží ukončena v hutné zkratce rozpravy. Její materiálový výklad se dělí na dvě základní části. První z nich pojednává o památkách s nejstarším českým biblickým překladem a je v ní věnována přednostní pozornost bohužel zničené, ale aspoň z větší části v opisech a fotokopiích zachované bibli Leskovecké neboli Drážďanské (Kyas ji datuje do 70. let 14. století); dále se zde autor zabývá zlomky nejstaršího českého překladu bible, tzv. Proroky Rožmberskými, Pentateuchem Pálfovským, bibli Litoměřicko-třeboňskou, Olomouckou a jejich společnou předlohou a rukopisy II. redakce staročeské bible, pokud v některých částech obsahují třebaš i upravené texty překladu prvotního. V druhé části Kyas se zdarem usiluje o filologickou charakteristiku překladu jednotlivých částí bible: jazykovy (zde jen jeden autorský lapsus calami — *abuteri* na str. 32) a stylisticky (ke str. 47: domnívám se, že z hlediska staročestiny je ekvivalent *znamenaj* pro latinské *attendē* zcela na místě) rozbor zde ukázal, že se na této práci podílelo asi deset překladatelů, které je možno rozdělit podle jejich terminologie na dvě skupiny, pocházející patrně z odlišného prostředí, ze dvou „škol“. Klíčovou postavou celého překladatelského okruhu je

překladatel několika knih a autor předmluvy ke *Genesisi* — neznámý český dominikán, který sepsal rovněž staročeský *Pasionál* a *Život Krista Pána*.

Ve třetí kapitole vyvozuje autor ze svých zjištění závěr, že tento překlad byl organizován podle jednotného plánu, a to snad z podnětu panovníkova okruhu. Vznik překladu je možno klást do 60. až 70. let 14. století. Posléze se zde *Kyas* zamýšlí nad bezprostředními příčinami, které v době nástupu české prózy (v sousedství díla *Reformního hnutí* ke vzniku tohoto díla vedly. Významné pro každého historika té doby, ať je zaměřen na kteroukoli oblast kultury, je poučení, které si můžeme vzít z výkladu na str. 59—60: zdá se, že při vzniku české bible sehrál roli příklad francouzský a italský, kterýžto vliv je možno předpokládat jak u panovníka, tak u arcibiskupa; je však patrné, že národní překlad dlouho neopustil klášterní a kněžské prostředí (Štítný např. tohoto překladu nepoužíval, citáty z bible si překládal sám) a jeho vliv zůstal omezen. Úlohu, již bychom mohli neprávem přisuzovat prvnímu českému znění bible, sehrála teprve husitaká tzv. III. redakce. — Jak významné jsou výsledky filologické práce např. pro literárního historika nebo pro historika filosofie, můžeme zde ukázat na způsobu tlumočení latinského *ecclesia* ve staročeském překladu bible (str. 37, 44, 46) v souvislosti s předhusitakými, Husovými i husitakými spory o výklad pojmu církve (Hus sám polemizuje proti překladu slovem *koatel* nebo *cierkev*).

Čtvrtou část publikace tvoří ukázky prvního českého překladu bible v paleografickém přepise s uvedením písácké ruky, až na jednu výjimku všechny z bible *Leskovecké*. Písáři jsou názorně představeni v reprodukcích textu bible *Leskovecké* (připojena je také ukázka bible *Litoměřicko-třeboňské* a *Olomoucké*). Rozprava je opatřena latinským resumé a kromě běžného aparátu má též rejstřík málo obvyklých staročeských výrazů.

Jana Nechutová

Jiří Kejř, *Kvodlibetní disputace na pražské universitě*; Universita Karlova, Praha 1971 (Sbírka pramenů a příruček k dějinám University Karlovy 6). Stran 206.

Jiří Kejř, pražský právní historik, mezi jehož pracemi, věnovanými především dějinám práva českého středověku, zaujímají přední místo studie k době Husově a husitaké, přispívá svou vědeckou a publikační činností i oborům jiným, v neposlední řadě literární historii. Jeho novou knihu o kvodlibetních disputacích na pražské universitě můžeme docela dobře označit právě jako literárněhistorickou práci. Autor si je vědom, že problematika, spjatá s kvodlibetními disputacemi, náleží řadě speciálních oborů a že za daného stavu bádání jí celou nelze vyčerpávajícím způsobem vyložit, což ostatně vůbec přesahuje síly jednotlivce. Rozhodl se proto vykonat práci základní, která je velmi záslužná už proto, že všechno moderní studium pražských kvodlibetů muselo začít právě takovouto prací jako východiskem k realizaci speciálnějších historických zájmů. Kejř tedy podává výsledek svého rukopisného a literárněhistorického zkoumání, tj. především informace o formálních charakteristikách kvodlibetů, o dochovaných rukopisech a o historických událostech, které se při disputacích sběhly; otázky obsahové stránky disputací ponechává těm, kteří jej budou na tomto úseku následovat. Ačkoli je Kejřova práce v tomto smyslu prací fundamentální, autor už měl na čem budovat: měl k dispozici jednak starší literaturu o dějinách pražské university (W. W. Tomka a Z. Wintra), novější sporadické příspěvky ke kvodlibetní problematice (J. Sedlák, F. M. Bartoš, J. Prokeš, B. Ryba, F. Kavka), práce cizích autorů o dějinách zahraničních, zvláště německých, universit a o kvodlibetní literatuře, a vedle literatury s širším záběrem husovským nebo jeronýmovským v neposlední řadě i své vlastní nedávno vydané práce, jež se teď vlastně mnohými svými místy jeví jako dlouholetá a vzácně svědomitá příprava k recenzované monografii.

Doba, po níž se na pražské universitě konávaly disputace *de quolibet*, je omezena blíže neznámým datem z konce 14. století (před r. 1391) a rokem 1417, kdy se kvodlibet konal naposledy. Kejř proto po kapitolách o pramenech poznání pražských kvodlibetů, o průběhu disputace *de quolibet* a o souvislostech rukopisného dochování a literární původnosti probírá ve čtvrté kapitole postupně jednotlivé kvodlibety: kromě blíže známých pěti disputací z let 1409—1417, z nichž pro čtyři máme zachován základní pramen, kvodlibetářovu příruční knihu, je zde pojednáno též o kvodlibetech před r. 1409 a posléze o zániku kvodlibetu na pražské universitě. Ačkoli i v této kapitole, zaměřené nejspíše k popisu události kolem jednotlivých disputací, najdeme mnoho nového a řadu výsledků vlastní autorovy práce (např. na str. 86—87 pokus o přesnější časové umístění Jeronýmovy kvestie „*Utrum sint forme universales*“; problém vročení zakázané disputace v letech 1413 nebo 1414 na str. 97—98), za základní kapitolu díla považují kapitolu třetí i „*Souvislosti rukopisného dochování a literární původnosti*“, v níž autor s přesností sobě vlastní vystihl problematice body vykládané látky a podal metodické vodítko k práci na tomto literárněhistorickém úseku: zabývá se zde např. otázkou, do jaké míry jsou přípravy ke kvestím,